

La resplendor daurada

Des del proppassat 29 de novembre, i fins el 23 de febrer, el museu de Belles Arts de València proposa, sota el títol d'El món dels Osona. 1460-1540', un recorregut per la pintura valenciana del Segle d'Or.

Aquest article podria començar amb les paraules clàssiques del relat: "Imagineu una metròpoli populosa com poques en el món, potència econòmica equiparable a la de les seues llunyanes competidores, industriosa, de terres fèrtils i dotada per a l'activitat mercantil."

"Urbs marítima, orgullosa i esplèndida, de creixement ràpid i sostingut, amb un poder militar gens menyspreable, mercaders opulents, ciutadans satisfets i amb governants serens, encara que altius i independents, conscients de la seua posició en el món, capaços d'encunyar una moneda de reconegut prestigi i solvència en el seu àmbit d'influència, el més important del moment."

"Tot això en una època de prodigis sense fi, inestabilitat i futures guerres."

Aquestes són algunes de les circumstàncies que envolten l'activitat constant dels tallers dels mestres pintors de València al segle XV. En destaca, amb llum pròpia, l'obra del mestre Roderic d'Osona i del seu fill, Francesc d'Osona: ambdós resumeixen un context ric i brillant tant en l'aspecte social com en l'artístic.

Es un moment especial de la literatura valenciana. S'edita el *Tirant lo Blanc* per primera vegada, Ausiàs Marc desgrana la seua poesia i Jaume Roig critica en els seus escrits la petulància dels vestits de l'època.

S'importen obres d'art, com correspon al poder d'una ciutat d'indiscutible importància, puixança i iniciativa econòmica dins el context europeu, i també els artistes locals produeixen per a catedrals i palaus estrangers. S'emprèn la construcció de la Llotja de la Seda (encarregada a Pere Compte el 1483), un dels edificis més bells de tot el gòtic civil europeu, i la decoren artistes flamencs i italians, els estils diversos dels quals, quan es

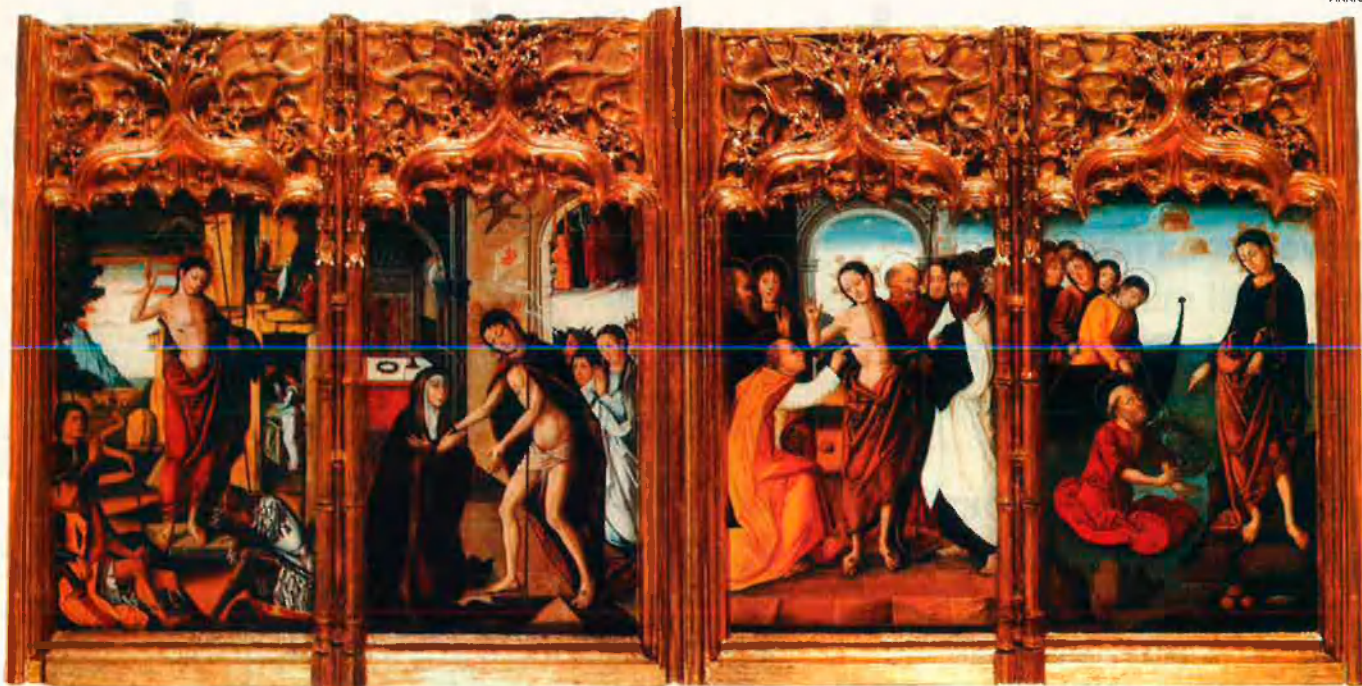

A l'esquerra, 'El retaule del Calvari', peça magnífica, d'un extraordinari equilibri formal, sòbria i amb un sensacional paisatge de fons: és l'obra mestra de Roderic d'Osona. Dalt, Oració a l'Hort, de Paolo de San Leocadio. Alguns pintors italians exposen obres en la mostra dels Osona.

junten, ofereixen la necessària varietat i modernitat. El poderós cardenal Roderic de Borja, el futur papa Alexandre VI, porta els seus pintors italians per a treballar a la catedral.

Fruit de l'esplendor de la ciutat i la seua obertura al món, València es converteix en la porta d'accés del renaixement italià a la península. Però aquest pas, lluny de produir-se d'una manera natural i automàtica, es resoldrà amb una mena d'anades i vingudes on el contrapès serà el gòtic flamenc i la pintura de l'agonitzant baixa edat mitjana.

Recórrer l'exposició de pintures que proposa el museu de Belles Arts de València sota el títol d'"El món dels Osona" representa una apassionant immersió en la imatge iconogràfica de l'època, com en una cruïlla de camins,

nus que no es disoldrà fins al final, amb la marxa positiva de la història: l'entrada plena en el renaixement amb tota la revolució de codis i normes creatives.

Però abans d'això, Roderic ha realitzat la que es considera la seua obra mestra: *El retaule del Calvari*, peça magnífica, d'un extraordinari equilibri formal, sobria, d'un dramatismesuccint, tens, de personatges molt elaborats que segueixen la descripció i el detall dels mestres flamencs, i amb un sensacional paisatge de fons, de factura esplèndida, sense parangó en la pintura hispana de l'època. Aquest retaule ha estat restaurat per la Fundación Argentaria i és la peça central en la selecció exhibida al Sant Pius V.

Una certa rigidesa en la composició, típicament gòtica, contrasta amb la desinbultura de les figures. Codis nòrdics i italians es combinen en l'obra resolts d'una manera molt personal. Els experts, encapçalats per Ximo Company –comissari de la mostra– s'emboliquen en un espès entramat de relacions i influències –tant geogràfiques com personals– que sols per elles mateixes expliquen l'obra, gairebé sense la participació de l'artista!

Ès impossible que l'autor tinguera en compte, ni tan sols inconscienment, totes aquelles denotacions que se li atribueixen, autèntica ostentació d'erudició dels estudiosos, resumible com a “cruïlla formal en la pintura valenciana i internacional de l'últim terç del segle XV”.

El públic es detura respectuós a contemplar les peces quan una joveneta fa una exclamació: “Però si són *gominoles!*” Tot assenyalant a les seues amigues cinc àngels de colors

'Resurrecció, Visita de crist ressuscitat a sa Mare, Incredulitat de Sant Tomàs, Segona pesca miraculosa al llac de Tiberíades amb la triple confessió de Sant Pere'. L'exposició és un recorregut per la pintura valenciana dels segles XV i XVI, personificat principalment en les peces dels Osona, pare i fill.

groc, negre, roig, verd i marró que es veuen en l'angle superior dret de *Visita de Crist ressuscitat a sa mare*, de Francesc d'Osona. La coincidència amb els actuals àngels comestibles és espectacular, les figures són monocolors, incloent-hi vestits, ales, rostres... i tenen un cert to translúcid que remet a les llepolies de goma dels quioscos. Un poc preocupada, la guia els explica la qüestió dels colors en la jerarquia celest medieval, sense arribar a apaivagar les seues divertides oients.

Que els Osona són valencians sembla fora de tot dubte, Francesc presenta la “partida de naixement” documental molt clara, i les incògnites se centren en el seu pare Roderic, el lloc de naixement del qual no ens consta. No obstant això, s'ha suggerit que pot ser originari de Vic o d'Osona de Sòria, però és molt possible que arribara a València en companyia de Paolo di San Leocadio, Francesco Pagano i del mestre Riquart o Richard, pintors arribats d'Itàlia amb Roderic de Borja, el futur Alexandre VI. Ara bé, el que és clar és que el seu obrador es trobava a la cèntrica plaça des Caixers.

La mostra, a penes trenta peces, no pertany exclusivament als dos mestres, pare i fill. Tracta millor de fer un recorregut per aquests artistes i per altres que van configurar la pintura valenciana dels segles XV i XVI. “El món dels Osona” ens acosta al complex paisatge de la producció gòtica tardana de la pintura valenciana, en el procés de trànsit al Renaixement.

Autors provinents de la península italiana com Francesco Pagano i Paolo de San Leoca-

dio, presenten diferents obres: *Naixement, Salvador, Dolorosa, Mare de Déu amb Infant i sant Joanet* o la bellíssima *Oració a l'Hort*; altres obres presents en la mostra són la *Mare de Déu de la Llet*, de Bartolomé Bermejo, i especialment la *Resurrecció* i el magnífic *Salvador* de Yáñez de la Almedina, per acabar amb el Vicent Macip plenament renaxentista del seu més notable *Sant Sebastià*, així fins a trenta peces d'interès excepcional.

Les característiques específiques dels Osona –i que justifiquen el nom de l'exposició– són la capacitat d'obrir-se a l'exterior i unir-se a la modernitat del seu temps, la sensibilitat, l'enorme qualitat tècnica i la personalitat pròpia i diferenciada.

Els estudiosos han confirmat que Roderic d'Osona va fer un viatge d'uns quants anys a Flandes en l'etapa de formació avançada –gairebé com un mestratge– on es va envoltar dels millors mestres i va treballar als obradors més acreditats dels Països Baixos. També va visitar, sembla, els tallers més famosos de Ferrara, al nord italià, en un segon i dilatat viatge.

Totes aquestes característiques –el desig d'entrar en contacte amb altres estils, amb altres sensibilitats, la mirada nòmada, la capacitat d'absorció d'allò que més l'interessa dels diferents llocs del món–, el fan terriblement modern i un avançat del seu temps.

La mostra està estructurada com un corredor d'entrada en el temps. Falsos murs, elements arquitectònics i distribució d'espais d'acord amb les obres presentades produeixen una agradable sensació de senzilla qualitat. S'ha fugit del blanc universal per donar suaus tons als suports que s'han creat a propòsit per a aquesta exposició, lluny de la idea de museu decimonònic. L'espectador es pot trobar com en casa en determinats moments.

Un aspecte interessant del debat entre els historiadors és l'atribució de nom i filiació a les figures representades en les teles, activitat productora d'apassionats debats sobre la dignitat iconogràfica, en un temps de fonaments iconogràfics molt sòlids, absolutament definits, disputes internes que ens remeten, com en somnis, a l'esperit d'*El nom de la rosa*.

Les restauracions de les diferents obres estan perfectament explicades pel deteriorament d'algunes d'aquestes peces i en l'exposició es dedica un espai especial per mostrar el procés, que inclou sofisticades tècniques de noms infreqüents, com ara reflectografia d'infrarojos, etc. El resultat d'aquests treballs ens permet de mirar pel forat del pany d'una època que, com hem dit, té un especial relleu en la història, la cultura i l'art del nostre país de tots els temps.

Sant Sebastià, de Vicent Macip. Aquesta obra és un exemple plenament renaxentista de la mostra del Museu Sant Pius V.

I el relat no acaba com comença, la lluentor de la metròpoli valenciana s'apagarà a poc a poc el segle següent: el gir de la tendència i l'entrada en la decadència econòmica té el moment clau en les Germanies.

A més a més, naix la Santa Inquisició, es destrueix la Bíblia valenciana, Luter clava les 95 tesis a la porta de l'església del castell de Wittemberg, Lluís Vives se'n va a l'exili i es prepara un altre món per ser colonitzat. La història continua.

Carles Marco

ARXIU

